

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 28 czerwca 2022 r.

Pozycja 123

POSTANOWIENIE

z dnia 16 marca 2022 r.

Sygn. akt Ts 217/21

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Piotrowicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.K. o zbadanie zgodności:

art. 394² § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie zwolnienia strony od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 77 ust. 2, art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 31 ust. 3 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 6 sierpnia 2021 r. (data nadania), M.K. (dalej: skarżący) – reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru – wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego:

1.1. Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z 30 listopada 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w P. nakazał skarżącemu zapłacenie na rzecz strony powodowej wskazanych w nim kwot pieniężnych. Wyrokiem z 10 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]) Sąd ten utrzymał w mocy rzeczony nakaz zapłaty. Od tego orzeczenia skarżący wniósł apelację.

1.2. Sąd Apelacyjny w R.:

– wezwaniem z 17 marca 2020 r. (sygn. akt [...]) wezwał skarżącego do usunięcia braku formalnego przez uiszczenie opłaty sądowej od tego środka prawnego;

– postanowieniem z 1 lipca 2020 r. (sygn. akt [...]), rozpoznawszy wniosek skarżącego o zwolnienie go od opłaty sądowej od apelacji, zwolnił skarżącego w ½ części tejże opłaty (punkt 1 sentencji) oraz oddalił wniosek w pozostałej części (punkt 2 sentencji);

– postanowieniem z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) odrzucił wniosek skarżącego o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia postanowienia z 1 lipca 2020 r. (punkt 1 sentencji) oraz odrzucił apelację (punkt 2 sentencji);

– postanowieniem z 30 kwietnia 2021 r. ([...]) odrzucił zażalenie skarżącego na punkt 1 postanowienia z 10 grudnia 2020 r. (punkt 1 sentencji) oraz oddalił zażalenie skarżącego na punkt 2 tego orzeczenia (punkt 2 sentencji).

2. Zdaniem skarżącego kwestionowana regulacja narusza:

- prawo do sądu, wywodzone z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 77 ust. 2 Konstytucji;
- prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, wywodzone z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1, art. 176 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji;
- prawo do równego traktowania, wywodzone z art. 32 ust. 1 w związku z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji (s. 2 skargi konstytucyjnej).

3. Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 23 września 2021 r. (którego odpis został doręczony pełnomocnikowi skarżącego 28 września 2021 r.) skarżący – na podstawie art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) – został wezwany do usunięcia braku formalnego skargi konstytucyjnej przez podanie, czy od wskazanego w skardze konstytucyjnej ostatecznego orzeczenia został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

W sporządzonym przez pełnomocnika i wniesionym do Trybunału Konstytucyjnego 28 września 2021 r. (data nadania) piśmie procesowym skarżący poinformował, że nie wnosił nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

4. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 16 listopada 2021 r. (którego odpis został doręczony pełnomocnikowi skarżącego 25 listopada 2021 r.) skarżący – na podstawie art. 61 ust. 3 u.o.t.p.TK – został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez:

- 1) nadesłanie po pięć egzemplarzy kopii poświadczonych za zgodność z oryginałem:
 - a) nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w P. z 30 listopada 2018 r. (sygn. akt [...]),
 - b) wyroku Sądu Okręgowego w P. z 10 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]) wraz z uzasadnieniem,
 - c) zarządzenia z 17 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) w przedmiocie wezwania do usunięcia braków formalnych apelacji przez uiszczenie opłaty sądowej od apelacji,
 - d) postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z 1 lipca 2020 r. (sygn. akt [...]);
- 2) udokumentowanie dat doręczenia pełnomocnikowi skarżącego odpisów orzeczeń, o których mowa w punkcie 1 lit. c i d.

W sporządzonym przez pełnomocnika i wniesionym do Trybunału Konstytucyjnego 2 grudnia 2021 r. (data nadania) piśmie procesowym skarżący wykonał powyższe zarządzenie.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. Przedmiotem zaskarżenia w niniejszej sprawie uczyniono art. 394² § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.).

Jako wzorce kontroli skarżący powołał art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 77 ust. 2, art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 31 ust. 3 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji. Z kolei jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK zostało wskazane postanowienie Sądu Apelacyjnego w R. z 30 kwietnia 2021 r. ([...]), w którym:

- w punkcie 1 – odrzucono zażalenie skarżącego na punkt 1 postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) o odrzuceniu wniosku skarżącego o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z 1 lipca 2020 r. (sygn. akt [...]) o zwolnieniu skarżącego z opłaty od apelacji jedynie w ½ części;

- w punkcie 2 – oddalono zażalenie skarżącego na punkt 2 postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) o odrzuceniu apelacji skarżącego od wyroku Sądu Okręgowego w P. z 10 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]).

3. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji prawo do wniesienia skargi konstytucyjnej przysługuje każdemu, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone w wyniku wydania w jego sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia, opartego na niezgodnym z Konstytucją przepisie ustawy lub innego aktu normatywnego. Przesłanki dopuszczalności rozpoznania zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej zostały doprecyzowane w art. 44, art. 53 i art. 77 u.o.t.p.TK. W myśl art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Skarga – poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego – powinna zawierać m.in. dokładne określenie przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją. Wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego załącza się do skargi (art. 53 ust. 2 u.o.t.p.TK).

3.1. Wyczerpanie drogi prawnej jest warunkiem koniecznym z punktu widzenia subsydiarności skargi konstytucyjnej. Tradycyjnie rozumiane jest ono w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego jako skorzystanie przez skarżącego z przysługujących zwyczajnych środków odwoławczych. Innymi słowy, skarżący musi w toku instancji wykorzystać dostępne mu zwykłe środki prawne, zapobiegające uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności. Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 17 grudnia 2009 r., sygn. Ts 68/08 (OTK ZU nr 6/B/2009, poz. 449) „oznacza to, z jednej strony, że skarga konstytucyjna jest niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie stało się prawomocne wskutek zaniechania wniesienia zwykłego środka zaskarżenia lub nie został on rozpoznany z przyczyn formalnych leżących po stronie skarżącego; z drugiej zaś – że prawo wniesienia skargi konstytucyjnej powstaje z chwilą doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku lub postanowienia, nawet jeżeli – w danych okolicznościach – możliwe byłoby jego wzruszenie przy pomocy środków nadzwyczajnych: skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania”. Uprawnomocnienie nadaje rozstrzygnięciu walor ostateczności w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

Należy przy tym przypomnieć, że wystąpienie ze środkami o charakterze nadzwyczajnym nie zawiesza biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Podjęcie dalszych kroków zmierzających do wzruszenia prawomocnego orzeczenia, także wówczas, gdy towarzyszy im wydanie w sprawie dalszych rozstrzygnięć, nie mieści się w zakresie pojęcia „wyczer-

panie drogi prawnej”. Stanowisko to Trybunał prezentuje konsekwentnie, bez względu na to, w jakim postępowaniu (cywilnym, sądownoadministracyjnym, czy karnym) zapadło konkretne rozstrzygnięcie (por. m.in. postanowienia TK z: 7 lutego 2006 r., sygn. Ts 63/05, OTK ZU nr 1/B/2006, poz. 36; 25 lipca 2006 r., sygn. Ts 143/06, OTK ZU nr 1/B/2007, poz. 55; 16 maja 2007 r., sygn. Ts 105/06, OTK ZU nr 3/B/2007, poz. 123; 16 maja 2007 r., sygn. Ts 99/06, OTK ZU nr 3/B/2007, poz. 119; 16 maja 2007 r., sygn. Ts 144/06, OTK ZU nr 3/B/2007, poz. 130; 4 października 2007 r., sygn. Ts 47/07, OTK ZU nr 2/B/2008, poz. 67; 27 listopada 2007 r., sygn. Ts 107/07, OTK ZU nr 1/B/2008, poz. 39; 8 stycznia 2008 r., sygn. Ts 162/06, OTK ZU nr 1/B/2008, poz. 16 oraz 19 stycznia 2011 r., sygn. Ts 268/10, OTK ZU nr 3/B/2011, poz. 266; zob. także: Z. Czeszejko-Sochacki, L. Garlicki, J. Trzcíński, *Komentarz do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, Warszawa 1999, s. 165).

Skarżący powinien zatem wskazać prawomocne rozstrzygnięcie, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, będąca podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego, może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis* (por. m.in. postanowienia TK z: 10 marca 2010 r., sygn. Ts 221/08, OTK ZU nr 3/B/2010, poz. 171; 14 czerwca 2010 r., sygn. Ts 123/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 442; 27 lipca 2010 r., sygn. Ts 115/09, OTK ZU nr 1/B/2011, poz. 39 oraz 29 stycznia 2013 r., sygn. SK 36/12, OTK ZU nr 1/A/2013, poz. 15). Wskazanie takiego przepisu nie jest bowiem czysto „techniczną czynnością”. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 14 maja 2003 r., sygn. Ts 56/02 (OTK ZU nr 2/B/2003, poz. 91): „nie chodzi (...) o wskazanie jakiegokolwiek – podjętego w toku postępowania – orzeczenia sądu, ale takiego, które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydane mu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów”. Innymi słowy, chodzi o władcze rozstrzygnięcie, które ostatecznie – i choćby pośrednio – określa sytuację prawną skarżącego i ma znaczenie dla realizacji jego uprawnień. Modyfikację położenia prawnego jednostki Trybunał Konstytucyjny tradycyjnie ujmuje w kategoriach „pogorszenia” (por. m.in. postanowienia TK z: 17 grudnia 1997 r., sygn. Ts 22/97, OTK ZU nr 1/1998, poz. 10; 12 sierpnia 1998 r., sygn. Ts 62/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 71; 13 października 1998 r., sygn. Ts 117/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 43; 4 grudnia 2000 r., sygn. SK 10/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 300; 7 sierpnia 2001 r., sygn. Ts 68/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 296; 26 maja 2008 r., sygn. SK 8/08, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 72).

3.2. W kontekście powyższych uwag analiza stanu faktycznego niniejszej sprawy wskazuje, że skarżąca nie uzyskała ostatecznego orzeczenia wydanego na podstawie kwestionowanego przepisu k.p.c. Zaniechanie to wyklucza możliwość merytorycznego rozpoznania niniejszej skargi konstytucyjnej. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego dla zbadania zgodności z Konstytucją przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka. Dopiero dysponując takim orzeczeniem, skarżący mógłby dochodzić stwierdzenia naruszenia prawa do sądu (por. w szczególności postanowienia TK z: 15 grudnia 2009 r., sygn. Ts 173/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 25; 19 marca 2010 r. sygn. Ts 157/09, OTK ZU nr 4/B/2010, poz. 290; 21 czerwca 2010 r., sygn. Ts 243/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 454; 6 lipca 2011 r., sygn. Ts 154/10, OTK ZU nr 4/B/2011, poz. 318; 2 lutego 2016 r., sygn. Ts 184/15, OTK ZU B/2016, poz. 159 oraz 5 kwietnia 2017 r., sygn. Ts 222/16, OTK ZU B/2017, poz. 81, a także postanowienie pełnego składu TK z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35; z najnowszego orzecznictwa zob. m.in. postanowienia TK z: 5 kwietnia 2017 r., sygn. Ts 222/16, OTK ZU B/2017, poz. 81; 21 czerwca 2017 r., sygn. Ts 148/16, OTK ZU B/2017, poz. 271; 20 marca 2018 r., sygn. Ts 216/17,

OTK ZU B/2018, poz. 109; 8 kwietnia 2019 r., sygn. Ts 147/17, OTK ZU B/2019, poz. 136; 23 lipca 2019 r., sygn. Ts 74/19, OTK ZU B/2020, poz. 17; 16 września 2019 r., sygn. Ts 93/19, OTK ZU B/2020, poz. 22; 15 stycznia 2020 r., sygn. Ts 90/18, OTK ZU B/2020, poz. 261; 19 stycznia 2021 r., sygn. SK 47/19, OTK ZU A/2021, poz. 9; 12 maja 2021 r., sygn. SK 114/20, OTK ZU A/2021, poz. 26; 12 maja 2021 r., sygn. SK 115/20, OTK ZU A/2021, poz. 27 oraz 12 maja 2021 r., sygn. SK 116/20, OTK ZU A/2021, poz. 28).

Dla merytorycznej oceny zarzutów skarżącego konieczne było zatem wniesienie zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w R. z 1 lipca 2020 r. (sygn. akt [...]) o oddaleniu wniosku o zwolnienie od opłaty sądowej od apelacji w ½ części – w terminie tygodnia (*argumentum ex art. 394 § 2 k.p.c.*) od daty doręczenia tego orzeczenia, które miało miejsce 8 lipca 2020 r. Choć w analizowanym stanie faktycznym i prawnym nie budziło wątpliwości, że skarżącemu nie przysługiwało zażalenie, nie powinien był – mając w perspektywie postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym – zrezygnować z tego środka zaskarżenia. Tylko w ten sposób mógł bowiem doprowadzić do wydania, w oparciu o kwestionowaną regulację, postanowienia o odrzuceniu zażalenia, a tym samym do „ujawnienia” przedmiotu skargi konstytucyjnej (tak – w podobnej sprawie na gruncie procedury cywilnej – powołane postanowienie TK z 29 stycznia 2013 r., sygn. SK 36/12; por. także – na gruncie procedury karnej – powołane postanowienie pełnego składu TK z 10 marca 2015 r., sygn. SK 65/13 oraz powołane postanowienia TK z 12 maja 2021 r., sygn. SK 114/20, SK 115/20 i SK 116/20).

Zachowanie skarżącego zasadniczo różniło się od opisanego wyżej modelowego *modus procedendi*. Na gruncie stanu faktycznego niniejszej sprawy Trybunał stwierdza, że kwestionowany w skardze art. 394² § 1¹ k.p.c. nie był normatywną podstawą postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z 30 kwietnia 2021 r. (sygn. akt [...]), z którym skarżący wiąże naruszenie jego konstytucyjnych praw i wolności. Przepis ten nie determinował treści tego rozstrzygnięcia. Nieuzyskanie przez skarżącego ostatecznego orzeczenia opartego na normie nieprzewidującej „procedury odwoławczej” odnośnie do postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego w całości lub w części wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych sprawia, że analizowana skarga nie odpowiada wymogom określonym w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. Uniemożliwia to jej merytoryczne rozpoznanie oraz przekłada się na odmowę nadania dalszego biegu na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK.

4. Niezależnie od powyższego należy również zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny – choć jest sądem prawa – przy ocenie skargi konstytucyjnej (będącej indywidualnym, konkretnym środkiem ochrony praw jednostki) i badaniu jej zasadności nie może pomijać żadnej okoliczności stanu prawnego i faktycznego (por. postanowienia TK z 22 lutego 2010 r. i 13 grudnia 2010 r., sygn. Ts 103/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 438 i 439 oraz 25 marca 2021 r., sygn. Ts 153/20, OTK ZU B/2021, poz. 181, a także wyrok TK z 16 grudnia 2020 r., sygn. SK 26/16, OTK ZU A/2020, poz. 69).

W aktualnym stanie prawnym istnieje możliwość kontroli postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia strony (uczestnika postępowania) od kosztów postępowania apelacyjnego na podstawie art. 380 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 397 § 3 (w związku z art. 13 § 2) k.p.c., tj. w ramach zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji od wyroku albo postanowienia w postępowaniu nieprocesowym (takie jest także stanowisko Sądu Najwyższego – zob. uchwałę z 18 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 14/20, „Monitor Prawniczy” nr 6/2021, s. 281). Innymi słowy, skarżący miał możliwość poddania postanowienia z 1 lipca 2020 r. weryfikacji. Oznacza to, że – mimo braku „klasycznej” ścieżki odwoławczej – decyzja procesowa o niezwolnieniu od kosztów sądowych w drugiej instancji nie jest wyłączona spod kontroli odnośnie do przesłanek faktycznych i prawnych. Z tego też powodu zarzuty skargi należy także ocenić jako oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

Z tych wszystkich powodów należało postanowić jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na niniejsze postanowienie w terminie siedmiu dni od daty jego doręczenia.